

STEV. 9. LETO IV.
TEDIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRASANJA
Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbor OF Črnomelj, Kočevje in Novo mesto - Izjava vsak petek - Odgovorni urednik Tone Gošnik - Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Stanete 25 - P-ština predal 33 - Telefon uredništva in uprave 127 - Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu: 616-T-181 - Letna naročnina 400 din. polletna 200 din., četrtletna 100 din. Tisk: tiskarna S. Ljubljana.

Dolenjski lis

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

NAŠA PRVA NALOGA:

Aktivno politično vzgojno delo

S konference OF Novega mesta

28. februarja je bila v sejni dvorani OLO mestna konferenca OF Novega mesta, katere se je udeležilo 40 delegatov posameznih terenov, predstavniki Ljudskega odbora meste občine, garnizije JLA, organizacij in društev.

O delu Fronte v preteklem letu je poročal predsednik Mestnega odbora OF tov. Miha Počivina. OF je lani pokazalo razgibano aktivnost predvsem na organizacijskem področju; o tem govori 23.000 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti 1 milijona dinarjev. O tem pričajo številne manifestacije, zbori, velika udeležba Novomeščanov na prazniku slovenskih brigad v Toplicah itd. Navzitec vsej tej dejavnosti pa je treba ugotoviti resno pomankljivost v delu Fronte: zanemarjala je politično-vzgojno delo med svojim članstvom. Nikakor ne gre podcenjivati vseh lani izvršenih akcij. Res pa je, da nekateri še vedno misijo, da je OF le organizator ljudskih množic za razne manifestacije itd. Naša naloga, ki jo je jasno očrtal tudi IV. kongres Ljudske fronte Jugoslavije, pa mora biti odslej predvsem: borba na političnem področju za prevzeganje našega človeka, za dvig socialistične zavesti, za socialistično demokracijo in za dosledno izvajanje vseh naših zakonov, skratka: za razvoj in napredok socialistične družbe.

Od tedna do tedna

Ko pišemo, še ni popolnoma jasno, kakšno je stanje v Kremiju, razpolagamo le z vestjo, ki se je tako bliskovito raznesla po svetu, da je Stalin zadel možganska kap. O Stalinovi bolezni se je zadnje čase večkrat kaj slišalo. Razni tako imenovani revolverski listi na zahodu so že lani in tudi predlanskim dajajo z mašnimi naslovi objavili vest o njegovi smerti. Kakor so nastala, tako so taka poročila tudi izginila. Zdaj je vse neprimerno bolj resno. Deset visokih zdravniških specialistov (zelo verjetno ni med njimi nobenega Žida) na čelu z samim sovjetskim ministrom za zdravstvo je v noči na 4. marec izdal uradni bitten o zelo resnem Stalinnem zdravstvenem stanju. Kmalu za tem sta njihov CK in vladu izdala poziv vsem državljanom, naj ostanejo mirni, složni in enotni, pristavlja pa tudi, da Stalin nekaj časa »ne bo mogel opravljati političnih in državniških dolžnosti«.

Predstavljamo si lahko, kakšen silen odmre je bil na to vest po vseh kontinentalnih in državah, verjetno že nekaj let nobena stvar ni povzročila take senzacije. Kremeljski diktator, ki so ga njegovi sodelavci poveljali v boga, velja več ali manj za ves svet za najvernejšo prepreko međunarodnega sodelovanja. Vseposod so seveda začeli na veliko ugibati o Stalinnem nasledniku in izbirali med Molotovim, Malenkovim in Berijem. Ponekod so kar iz vseh treh sestavili triumvirat, drugod pa predvideli hude notranje razprtje. Prav tako nemara res ne bo šlo, saj je znano, s kakšno železno roko je Stalin tlačil svojo okoliško. Pa tudi prevelikih trenutnih sprememb ni mogoče pričakovati. V takih primerih je pač najrazsodnejše počakati, ko je čas prinesel.

Druži dogodki so ostali prejšnji teden zasečeni, pa čeprav je nekaj dni v Teheranu vrelo, se je nadaljevalo zasedanje Generalne skupščine in so še precej razpravljali o konferenci šestih ministrov v Rimu, zlasti pa o razgovorih med De Gasperijem in Bidaultom. V Perziji so se namreč zelo zaostričili odnosi med predsednikom Mosadikom, Šahom in vodjem verskih fanatikov Kasanijem. Med neredi so nekaj sto ljudi aretrirali. Mosadik je odstavil nekaj vojaških funkcionarjev, ki so se uprli, precej ostra sta se vmesala tudi kominformantska stranka Tudeh in navsezadnje še sovjetski veleposlanik v Teheranu. Spora okrog perzijskega petroleja še niso pogasili, kvečjemu še bolj se je razplamtel.

Najbolj prijetno smo prihranili za konec, da usaj v nečem ohrabrimo to megleno politično vzdružje. Podpis trojega prijateljskega sporazuma v Ankari sodi prav gotovo med dogodek, ki so izrednega pomena ne le za Balkan, ampak za vse širše področje, saj vabi v svoj krog vse miroljubne in demokratične države. Grčija, Turčija in Jugoslavija so se zavezale, da bodo v iskrenem prijateljstvu sodelovala na vseh področjih, zlasti pa skrbete za skupno obrambo pred napadom od kokerških. Te tri države so se tudi domenile, da bodo sporazum stalno še dopolnjevale, njihovi predstavniki pa se bodo redno sestajali in reševali vse pereče probleme.

Napredni svet je s simpatijami pozdravil balkanski sporazum in ga primerjal zelo pomembnim aktom, ki bo utrdil miroljubna stremljenja v svetu in vzpostavljal tudi druge sile do uspešnega mednarodnega sodelovanja.

Osem let po vojni je stanje šolstva na Kočevskem še vedno žalostno

Zivahnno razpravljanje po referatu tovariša predsednika je pokazalo, da delegati razumejo pomen preimenovanja Ljudske fronte v Socialistično zvezdo delovnega ljudstva. Glavna skrb organizacije bo odslej aktivno politično in vzgojno delo. Najlepše uspehe na tem področju je že doslej dosegel teren Irča vas s skupnim študijem komunistov in

(Nadaljevanje na 2. strani)

Zahvala maršala Tita Mestnemu odboru OF v Metlikah

Na pozdravno brzjavko prebivalcev Metlike in garnizije JLA v Metlikah ob izvolitvi maršala Tita za predsednika republike se je tovarš Tito 30. I. 1953 zahvalil mestnemu odboru OF z lastnoročno podpisanim pismom, v katerem želi ljudstvu in predstnikom garnizije v Metlikah mnogo uspehov pri njihovem nadaljnjem delu.

PRETSEDNIK REPUBLIKE

Beograd, 30.I.1953

ORGANIZACIJI AFŽ

Črnomelj

Najljepše zahvaljujem za čestitko

koju ste mi uputili povodom mojeg izbora za Predsednika FNRJ.

Želim vašoj organizaciji mnogo uspeha na stalnom podizanju ideološko-političke svobode ženske socijalističke Jugoslavije.

Tito

Priprave za popis prebivalstva v Beli krajini

Priprave za popis prebivalstva v črnomeljskem okraju potekajo prav

Vabilo

Organizacija AFŽ Novo mesto vabi na slavnostno akademijo, ki bo na predvečer Dneva borbenih žen, v soboto, 7. marca 1953, ob 20. uri v Domu ljudske prosvete. Vabiljeni vsi delovni ljudje Novega mesta, predvsem pa matere in žene padlih borcev in žrtv težkega.

Mestni odbor AFŽ Novo mesto

dobro. Edina težava je, ker manjka na podeželju sposobnih popisovalcev. Ves okraj je razdeljen na 305 popisnih okolišev, posamezne občine pa imajo: Adlešček, 20 popisnih okolišev, Črnomelj 58, Dragatuš 21, Gradač 24, Metlika 48, Predgrad 26, Semič 70 in Vinica 40 okolišev. Večja naselja kot so Črnomelj, Metlika, Gradač, Griblje, Semič in Kot so razdeljena na več popisnih okolišev.

Pri popisu bo sodelovalo 175 popisovalcev, 6 kontrolorjev, 57 članov okrajne in občinskih popisnih komisij ter trije člani Urada za statistiko in evidenco. Skupno bo torej sodelovalo pri popisu najmanj 241 ljudi. Okrajna popisna komisija računa, da bodo vsi prebivalci šli na roko popisovalcem in jim nudili potrebne podatke, da bo popis potekal, kot je potrebno in zaščitljeno.

B. Pengov: »ZMAGA«

Ob prazniku vseh naprednih žena

Ob prazniku vseh naprednih žena — borben pozdrav vsem našim ženam in materam, ki so žrtvovale svoje može, sinove in hčere za svobodo domovine! Prisrčen in topel pozdrav vsem ženam-borkam, aktivistkam in sodelavkam narodnoosvobodilne vojne, ki jim je bil klic domovine prva in najvišja dolžnost in so zato pogumno vztrajale navzliš nujšilju okupatorja in domačih izdajateljev v borbi za svobodo! Pozdrav vsem ženam-delavkam, ki se v tovarnah in podjetjih bore za dvig naše proizvodnje, vsem ženam-zadržuščicam in kmetičkam, ki neutrudno prispevajo k socialističnemu gospodarstvu naše vasi in dvigni kmetijske proizvodnje! Pozdrav vsem delovnim intelektualkam, ki na različnih področjih družbene dejavnosti grade lepo bodočnost bodočih pokolenj!

Družbeni razvoj gre nezadržno svojo pot naprej in čas postavlja pred nas nove, še odgovornejše naloge. Žena, ki si je z orožjem v roki priborila enakopravnost, mora sodelovati pri izpolnjevanju teh nalog kot enakopravnega državljanke. Zato se vzbajajo in usposabljajo za sodelovanje v upravljanju naše oblasti in gospodarskih organizacij po delovnih kolektivih. Borimo se proti gospodarski in kulturni zaostrosti, ki sta žalostno posledica preteklosti. Borimo se za izboljšanje in tehnično izpolnilitev gospodinjstva, kar nam bo pomagalo razvibrati ženo vsakodnevnihs, drobnih gospodinjskih del in skrb, omogočilo pa ji bo aktivnejše udejstvovanje v družbeni dejavnosti.

Izobražujmo se in dvigajmo našo kulturno-prosvetno raven, da bomo kot žene-matere vzgojile zdrav, krepak, z najglobljavo ljubeznijo do domovine prezent rod bodočih graditeljev socializma, ki mu bo delo čast in ponos, dolžnost do domovine, skupnosti in delovnega človeštva pa gibalo življenga!

Naj živi 8. marec — dan borbenih žena!

OKRAJNI ODBOR AFŽ NOVO MESTO

Mladina novomeškega okraja pozdravlja peti kongres LMJ

Danes se je začel v Beogradu peti kongres Ljudske mladine Jugoslavije, na katerem bodo sprejeli novi statut Ljudske mladine in izvolili novo vodstvo. Na kongres se je vneto pravljali tudi mladina Dolenjske.

Tako je v novomeškem okraju tekmovalo na čast kongresa nad 80% organizacij LMS, ki so se posebno izkazale na kulturno-prosvetnem področju. Na novo je bilo sprejetih v vrste mladinske organizacije 560 mladincov in mladink, obnovljenih je bilo več aktivov v suhokranjskih vrstah. Posobno lepe uspehe so dosegli občinski komite.

Na novo je bilo sprejetih v vrste mladinskih komitev, Straži, Otočec, Miral peči, Dobrniču in Veliki Loki, najbolj delavna pa je celo leto mladina v Jurki vasi. V 24 izobraževalnih tečajih je v tem zimski sodelovalo 668 mladincov in mladink.

Aktiv zelezničarjev iz Novega mesta je pripravil petem kongresu LMJ bronast zeleznički znak, mladina Jurke vasi zbirko raznega domačega lesa, aktiv iz Otočca pa sliko »Grad Otočec«. Darila bodo izročili danes delegati novomeškega okraja, ki so bili izvoljeni na okrajni mladinski konferenci.

Tako bo zastopal mladino med drugimi sekretar okrajnega komiteja LMS Novo mesto.

Ludvik Kebe, ki je sekretar mladine že od leta 1948 in ga mladina zaradi priljubjenosti še vedno želi imeti v svojem vodstvu. Že v zgodnjih otroških letih si je moral Ludvik kot kmečki hlapac služiti kruh. Od leta 1945 dalje je bil partizan, sedaj pa je inšpektor na Upravi za delovno silo pri OLO Novo mesto.

Jozef Florjančič iz Otočca ob Krki pozna mladino Dolenjsko kot zvesto terenske aktivnosti in delavko, saj je že leta 1945 utrevala SKOJEvske vrste in pomagala narodnoosvobodilni vojski z vsemi svojimi močmi. Po osvoboditvi je došifrirala kmetijski tehnikum.

Vseskozi neumorno dela v mladinski organizaciji in pridobljeni znanje rada prenaša na mladino. Že leta 1947 je bila članica kmečke komisije pri OK KPŠ v Novem mestu, danes pa je del na okrajni zadrževalni zvezi. Mladina jo je izvolila za delovnika na V. kongresu LMS.

Franc Berlan je strojnik kljunatnik v novomeški tekniski tovarni. V mladinskih vrstah je aktivno v tečajih, v tečajih pa je zavlečen v predkongresni tekmovanju lepe uspehe. Lepo število mladincov je vključilo v bršljanovo »Svobodo«. Mladina je dala pobudo za ustanovitev strelške družine. Opravila je 480 prost. delovnih ur pri gradnji stanovanjske hiše, prebrali so 64 knjig in se vsi naročili na razne časopise. Mladega in pridnega delavca je mladina izvolila za sekretarja tovarniškega komiteja LMS in za deležnega na V. kongresu LMS.

Petem kongresu LMS pošilja mladina Dolenjske svoje borbene pozdrave!

Ludvik Kebe

tečaj mladine na Dvoru, Straži, Otočec, Miral peči, Dobrniču in Veliki Loki,

vsi želijo na leta 1945 dalje.

Franc Berlan

aktiv, ki je dosegel v

predkongresni tekmovanju lepe uspehe.

Lepo število mladincov je

vključilo v bršljanovo »Svobodo«.

Mladina je

dala pobudo za ustanovitev strelške družine.

opravila je 480 prost.

delovnih ur pri gradnji

stanovanjske hiše, prebrali so 64 knjig in se

vsici naročili na razne časopise.

Mladega in

pridnega delavca je mladina izvolila za sekretarja tovarniškega komiteja LMS in za deležnega na V. kongresu LMS.

Pravico do enakopravnosti so si že tedaj priborile

Poziv Komunistične partije in OF na oborožen upor proti okupatorju leta 1941, ni dosegel samo moških rodoljubov in antifašistov po vsej naši domovini. V enaki meri so ga razumele tudi naše žene. Ze v pripravah in samem začetku upora so sodelovalo povsod; njih delo se ni niti razlikovalo od dela moških tovaršev, njihove naloge pa so bile dostikrat še težje in odgovornnejše. Brez posebnih volitev, brez uradnega ali papirnatega plebiscita so z dejani, enakovrednim dejanji moških, glasovale za popolno enakopravnost. Da, že takrat, v samem začetku so si priborile enakopravnost, ki jo je pozneje zakon samo priznal, tako kot je že bila ustvarjena in kaščeno so ustvarile žene same s svojimi dejani med NOB. Nobena knjiga ni tako velika, da bi v njej lahko opisali, kako so glasovale takrat, v najtežjih časih naše zgodbchine, naše žene samo enega kraja, vasi ali tudi samo ene družine za enakopravnost. Naj se ob borbenem prazniku vseh žena na svetu spomnim vsaj na kratko dveh takih družin.

Rošči vrh je majhna vasica pod Rodinami med Stražnjim in Talčim vrhom. Sredi njiv, vinogradov in s kostonjem in drugim gromivom obrazlih senožeti je raztresenih nekaj nizkih hiš. Domačija v vodove Ane Butale se nič ne loči od drugih, vsaj na videz ne. V zgodbini narodnoosvobodilne borbe, v samih njenih začetkih, pa blj morala imeti dostojno mesto, prav tako kot Butaleva mama in njene hčerke. Kako je prišlo do zvezne Butalevih s prvimi organizatorji obroženega upora in prvimi partizani že leta 1941, ni tako važno. Bolj važno je dejstvo, da so bili v njihovi hiši važni sestanki in da so imeli tu partizani svojo vez. Najmlajša Butaleva hčerka se še danes spominja, čeprav je bila takrat še majhna solarka, kako so ob večernih urah prihajali k njim neznani moški, se najedli, posušili, vzel v nahrbnike in to in ono ter spet prav tako tiho odšli proti hribu.

Tudi 13-letna Vida Nemančič je 1942. leta odšla v partizane

Njej niso povedali, kdo so, ve pa samo to, da sta dve starejši sestri ves čas, kar so bili v njihovi hiši tuji moški, stali na straži.

Tako se je začelo prijateljstvo, ki ni prenehalo vse do konca vojne. V začetku sta vedela za to zvezne samo tovarisi Aupič iz Stražnjega vrha in še neki moški iz njihove vasi. Pozneje to njihovo delovanje ni moglo ostati priskrito pred ostalimi vaščani, zvedeli so za to tudi Italijani. Takrat se je začel za družino pravi križev pot. Doma niso smeli spati. Tončka in Anica sta postali aktivisti; to je Italijane in domače izdajalce še bolj razkačilo. Ho-

teli so jih dobiti v roke žive ali mrtve in sicer vse štiri. Ker niso mogli dobiti njih, so zaprli najstarejšo, v Rodinah poročeno hčerko. Izdajalcit so poskrbeli, da so Italijani vse vedeli, kaj so delale Butaleve in kaj so govorile. Večkrat

Butaleva mama s hčerkami in vnukinja na Roščem vrhu pri Črnomlju

so prihrumeli v vas, toda vedno prepozno. Vso domačijo so razbili in izropali, da pa niso tudi požgali, je zasluga sosedov, ki so prosili, naj ne zažgo, ker bi v tem primeru zgorele tudi njihove domačije. Da, nekateri sosedi so jih zaradi njihovega aktivnega dela celo sovrzili in jih podili v vasi, češ zaradi vas bomo vsi propadli. Anica je že leta 1942 odšla v partizane, naslednje leto celo na Stajersko. Mati - aktivistka je z dvema hčerkama hodila ob vsakem vremenu spat v gozd, ko je bilo dovolj varno, pa so še obdelovat polje in vinograd. Živilo so imeli pri drugih ljudeh. Tako je bilo vse do italijanske kapitulacije in ob nemški ofenzivi.

Danes je Butaleva mama prav taka, kot v tistih letih. Je članica Zveze komunistov, hčerka Tončka je poročena s tovaršem Koširjem, nosilcem Spomenice iz leta 1941, hčerka Anica je poročena z majorjem JLA, mati in najmlajša pa sta članici KDZ v Stražnjem vrhu. Za enakopravnost žena, za našo osvoboditev so vse štiri doprinesle lep delez.

Tudi Kuretovih Mick, matere in hčerke na Doblički gori, se prav gotovo spominja vsak partizan. Mnogo so prestate, mnogo, zelo mnogo so dale za partizane. Kočevarji so hoteli njihovo družino potegniti s seboj na Stajersko, pa so se zmotili. Zato so bili name hudi. Posebno neveran so jim je zdel njihov mlajši sin Pepi, ki je bil odločen Slovenec in tega pred Kočevarji ni nikdar tajil. Grozili so mu, da bodo z njim obračunali, še preden bodo odšli. Zato je v času pred njihovim odhodom odhajal od doma proti gozdu Deruhu, domov pa je hodil le po hrano. Pa ni povedal, s kom se tam gori se staja. Le vsak dan je potreboval več hrane in več pijač, in to se jim je čudno zdelo, dokler jim ni povedal, kdo je tam gori in kaj hočajo tisti ljudje, ki se imenujejo slovenski partizani. Tako se je začelo poznanstvo, tako se je začelo sodelovanje, tako sta obe Kuretovi Micki postal aktivisti.

Koliko partizanov in aktivistov se je ustavilo v letih 1942 do 1945 v njihovi hiši, koliko jih je dobio kozarec vina, kos kruha, pa tudi zadnji krompir, koliko jih je tam prespal, se umilo, posušilo, koliko so oprale in zašile perila, to ni mogoče popisati, pa tudi same pravijo, da je bila to pač samo njih dolžnost. Italijani v Črnomlju so vedeli za to, saj so lahko videli z daljnogledom, kaj se pri njih dogaja. Nešteto takrat so obrnili topove v to smer in butali z vsemi kalibri okrog hiše in po vsem Stražnjem vrhu in Doblički gori, pa veliko škode niso napravili.

Hujši so bili domači belogardisti. V junih urah 8. januarja 1943 so privedli do hiše in odpeljali s seboj gospodar Janeza, tihega in mirnega možakarja, kot jih je bilo malo. Zvezanega so odgnali v Ljubljano, od tam pa je nastopal poslednjo pot v taborskih Dauh, kjer se je zgubila za njim sled, kot za tolikimi rodoljubi. Pa to še ni bilo dovolj. Skoraj na pragu svobode, 12. novembra 1944, so pod vodstvom domačinov vdrli belogardisti in Nemci iz Kočevja proti Črnomlju. Na povratu so popolnoma požgali Kuretovo domačijo, plačlo za to pa so dobili že drugi dan pri Koprivniku..

Kot so toliko najboljših partizanskih družin, lahko trdim tudi za Kuretovo družino: ostala je pozabljenja od tistih, ki so bili v času NOB njeni stalni gostje. S kako težavo so obnovili domačijo, to vedo najbolj sami in mora da nekaj sosedov. Niso imeli tiste pomoči, ki bi jo moralib dobiti, čeprav sama Kuretova mama trdi, da so ji šli vsi na roko, že je kaj prosila. Prekromna je, da bi povedala po pravici. Ko so bile v letih po vojni obvezne oddaje, so sosedje kazali na Kuretovo, češ te lahko dajo, saj so tudi med vojno veliko dajale za partizane, kar pomeni, da imajo veliko. In na krajevem ljudskem odboru so te nasveti dobro upoštevali in pritiskali na Kuretovo domačijo. Iz iste zavesti kot med vojno so dajali tudi po vojni, čeprav je doma manjkalo in hišica je rasla iz krovih žuljev in velikih naporov zelo počasni. Pa se najdeje politični pamet-

Anica Butala se je leta 1942 pridružila belokranjskim partizanom

njakoviči, ki pravijo, da Kuretovi sedaj niso tako politično aktivni, kot med vojno, in da so popustili. Morda je to tudi res, pa bi se taki povojni »zavednež« vprašali, zakaj je tako in kdo je kriv?

Tako so glasovale za enakopravnost naše zavedne žene in družine. Izglasvale v priborile so si enakopravnost z velikimi dejanji.

Peter Romančič

Smrt za vsako ceno

V Bukošku pri Brežicah si je končal mlado življenje 26-letni železniški delavec Franc Kržan. Samomorilec je resno obračunal z življenjem, saj je že večkrat poizkušal in so ga zadnjič komaj rešili iz zanke. Da bi končno dosegel namen, si je izposodil pri posestniku Herlovu konju in ga odgnal pol kilometra daleč iz vasi. Konju je privezal na rep vrv in zanko sebi za vrat. Splašeni konj ga je vlekel domov, pri čemer si je fant zlomil tilnik in na mestu umrl. (Po »Večeru«)

Kreftovi „Celjski grofje“ na novomeškem odru

Na predvečer obletnice Prešernove smrti je bila na odru Doma ljudske prosvete premiera Kreftovih »Celjskih grofov«. Kreft, ki je to dramo napisal verjetno v svojem najbolj ustvarjalnem čagonu, se je smelo postavil po robu tedanjih uradnih linijs burzoljanskih zgodovinarjev, ki so povlečevali celjske grofe, češ da so pri poskušali osnovati jugoslovansko državo. Neprišljeno prikazuje Kreft prave podobe Celjanov, ki so bili slovenski ljudstvu tujci in samo del tedanje vladajoče piasti levdalcev v Evropi. Avtor na v svoji drami preprljivo postavlja v dobo, ko se je ta vladajoča plast udajala vsem užitkom in pri tem izkoristila oblast nad svojimi podložniki - slovenskimi tržanci in kmeti. Kaže nam dobo, ko se te nemejena oblast že majje in prihaja iz zahoda, predvsem iz Italije, novi pogledi načajo. Nosilec tega nazorja je prebujajoč se meščanstvo, ki s svojo gospodarsko močjo vedno močnejše vpliva na tudi politično življenje.

Dramo je režiral profesor Tone Trdan, sodelovalo so pa skoraj vsi člani igralske družine SKUD »Dusan Jereb«. Način režije je bil nemara, za igralce nov; režiser je temeljito razčlenil problematiko drame in posamezne vloge, potem pa je pustil igralcem polno svobodo in jih s tem prisili, da so se moralno resno pogiblji v svoje vloge in si samostojno zamisliti lik, ki ga igrajo. Režiser je pustil igralce da zadnjega v negotovosti in jih s tem pripravlja, da so navezani predvsem nase morali osredotočiti vse svoje misli na vlogo, ki jo igrajo. Tako se je pri premieri opazilo kakor le redkodokaj na novomeškem odru (Tartuffe, Globoko so korenili) izredno ubranost vseh igralcev in jih šečuti modno roko sicer tako redkobesednega režisera. Kej teh ubrani igra je mnogo pripomogla smotrnemu razporejenu scenu, ki jo je zamilil Jože Zamlien. Pestra scena je omogočila z majhaimi spremembami v posameznih dejanjih tako razporeditev, da vključi petim dejanjem ni utrujala sledalca, ker je omogočila tolliko razgibanj priporočil. Tudi kostimi so veliko prispevali, da je igra tako dobro.

Glavna teža igre je bila na grofu Hermanu (Riko Urh). Odlikuje ga širok glasovni register in izredno jasna izgovarjava. Tudi v krajnjih je dobro dosegal podajal tematsko starca, ki noke kloniti. Čeprav je čutti bližino smrti, zlasti močaj, je bil v prizorih, ko nastopa kot glavar v krogu svoje družine.

Hermanovega sina Friderika je igral Jule Koke s svojo Novomeščano že dobro znano igralsko spretnostjo. Zdi se mi pa, da sočetje predstavlja tijec, knez Piccolomini. Stefan Hlede je dobro zagnal kot pravnik in ljubimec.

Sodnikovo vlogo je podal z dostojanstveno mirnostjo in jasnim izražanjem Miro Saje.

Njegov pričelnik in hkrat zastopnik celjskih tržancov so bili Tone Gortnar (padar), Karol Bartelj (trovec), Jule Smilc (orozar) in Polde Cigler (pek).

Vsi so pokazali ubranoto igro in dobro zadeleli like tržanc, ki so sicer zvesti podložniki grofa Hermana, imajo pa že tudi svoje skromne svobodomisne nazore. Ugajala sta posebno padar (Gortnar, ki je sedaj privič nastopil na našem odru) in trgovec (Bartelj).

Zastopnika duhovščine sta v drami redovnika gvardijan in pater Gregor, kronist grofa Hermana. Posvetnega in lahkoživega gvardijana je s svojo znano spretnostjo, zlasti v tovorne vlogi, zagnal Jože Zamlien, patra Gregorja, asketskega in dogmatičnega mladega menina, ki je simpatično prikazal Ciril Guščin.

Da je predstava Celjskih grofov tako dobro uspel (saj je bilo doseg v 14 dneh popolnoma razprodanih vseh pet predstav), so v precejšnji merni prisomgle tudi dobre maske, zlasti Friderik, Herman, Jošt, Piccolomini in pa maska tržanov.

Ker je predstava vzbudila tako zanimanje,

sem režiserju postavil nekaj vprašanj, tako z ozirom na Celjske grofe kot na nekatere probleme novomeškega amaterskega gledališča, ki bodo objavljene v eni izmed prihodnjih stevil.

M. D.

SLIKARSKA RAZSTAVA V NOVEM MESTU

Vihavrost črt, njih nesistematično razpoloženje, prekrivavanje in prečrtovanje, ustvarjanje videz grobe zaznavanosti in tanka podljevanost, to bi bila označka vsaj zadnjih Lamutovih grafik. V začetkovem postopanju z barvo in linijo se skriva odraz njegovega karakterja in mogoče njegove pravljene bolezni, se skrivač uporna energija in originalnost.

Moderno Dolenjsko se v Vladovih barvah bodisi strela subjektivistično, obenem preoblikuje, zato nad Dolenjsko, ki jo je upodobil, na marsiado znamenje, s katerim pretreda se mu zdi. Kdo je vendar čarj iz Lamutovega grafičnega vira, zlasti v celjskem, je dobro zognat, da je njihove oblikovanosti in močne dobe izvirajoče. Jakravo milostne in moške dobe izvirajoče, nekoliko eksprezivno uglašene, včasih skoraj mehkužne Dolenjske, ki je v grafični izvedbi naravnost mojstrovina, v pastelinji barvi pa sem in tja pravilno pravljeno afektna ali sladka, ta Lamutova.

ne bo nikdo maral! Kar sem povedal o dolenjski krajini, velja prav tako za Vlado obmorsko. Izoblija tamkajšnjih jasnini in svetlega sonca je v njegovih obmorskih motivih malo, temveč pa strasti, barve eksplodnosti in temin morske globine. Prav niso se ne šudim, da mnogi kritiki zmerjajo našega slikarja, takšnega kakršen je, z lažutinom, njihov ideal je pač zlizana umetnost, če ne kar barvna fotografija, kdo bi jim zameril! Mogoče bodo postali priznani, vendar ne dočakam, da je maresikave resnike hiba - glamurizacija, kriva umetnikova prevleka, naglica (okrog 400 kosov iz treh let)! Pa vendar, načelno se ne varjam, da razstava ponazarja znake, da se prekomerna viharost in pojedivost zapuščata, da stopa v novo obdobje svoljive ustvarjanje. Prenekatero milajo delo v barvi kaže nov, jasnejši in pestralj kolorit, v črti (grafiki) pa redko urejenost, discipliniranost. Ti znaki bodočega razvoja ugodno uinkujemo na sicer zmenedene, ravnotežne in zugubljajočega gledalca - mudijo mu malce oddih.

O Lamutovi figuram sem tudi obljubil izpovrediti. Po osvojitvi je naša umetnostna kritika - iz pričeli hrumeti proti krajinskiemu, da je to samo besed umetnikov, proti krajinskemu, prvič predstavljen je Vlado, zasedel vtiček v kotičke in na robova kranjskih slik slovenske figure, kot maščo, ali bolje - v opravljajuči, da je psejš sploh smole upodobiti. To pa se je končno vendarje tudi izviallo. Kmalu so se namreč v Lamutovi krajini pojavili ljudje, ki jih je vnesel vanjo sarmotno, iz lastnega nagiba. Dance ustvarjata in tam že kar posrečeno santež življence, skrivajoči se v krisi, v riziku, v življenju prirode. Njegove skulpture in risanke so vse polne živkov figur, ki jih prenese v krajino, če mu tretjuje iz resničnosti nudi za tako vredovanje priznanih impulz. Te figure niso ved opredeljili in maščo, pač na celotno vredno odlično njenopoljno, izraz resnosti.

To so dela, ki slikajo sozite družbe in prirode. Manjka pa na njih slovenski državni - življi. Menjam, da je Lamut za figuram, odkar jo zapustil akademijo, danes torej do nje ni manifabrik. Drži pa, da mu bo figuralska tudi v bodoče ostala drugotno zanimanje, kakor drži tudi, da bo še vedno to ali ono odšli krajino pokvaril: z anatomsko anomalijo, katero dekorativne figure kje v ospredju.

To so dela, ki slikajo sozite družbe in prirode. Manjka pa na njih slovenski državni - življi. Menjam, da je Lamut za figuram, odkar jo zapustil akademijo, danes torej do nje ni manifabrik. Drži pa, da mu bo figuralska tudi v bodoče ostala drugotno zanimanje, kakor drži tudi, da bo še vedno to ali ono odšli krajino pokvaril: z anatomsko anomalijo, katero dekorativne figure kje v ospredju.

V oblikovnem, formalno-stilnem ogibu je Vlado Lamut predvsem realist, slikar tvarnega sveta, zanj sta načina naravnina, predmetna resnina, resnost, zlasti nekakšno izhodiščje. Od naravnine resnosti se odvijačno izhodiščje, z preurejanjem prirode zaradi kompozicionalnih zahtev in z barvno, neresnostjo, z barvnim subjektivizmom, ki je ples njegega življenja, kar smo že obravnavali. (Konec prihodnjie).

NAPAD PARTIZANOV na Pleterje

DR. JOSIP EDGAR LEOPOLD

(Nadaljevanje)